

ИСЛАМ ЖҮЙЕСІНДЕ БАЛА ТӘРБИЕСІНІҢ ОРНЫ

Кіріспе

Бүгінгі күні елімізде дәстүрлі исламға қарқынды бетбұрыс байқалып отырғаны шындық. Осы орайда Исламды тек құлшылық қана емес, тәрбие негізі ретінде қарастырудың берері мол. Мақалада Ислам дініндегі бала тәрбиесінің орны қарастырылды. Бүгінге дейін елімізде зерттелмеген исламдағы бала тәрбиесінің маңызды тұстарын ашу мақсат ретінде алға қойылды. Осы мақсатқа сай Мұхаммед пайғамбардың өмірлік тәжірибесі сарапқа салынады. Мұхаммед пайғамбардың балаға деген ұстанымдары негізге алына отырып, Ислам жүйесіндегі бала тәрбиесінің орны анықталады. Исламда отбасы құрудағы негізгі мақсаттардың бірі – өмірге ұрпақ әкелу, иманды, ізгі ұрпақ тәрбиелеу. Хадисте бұл турасында «Балаға әкенің берер ең жақсы сыйы – ол тәрбие» делінген. Балаға көңіл аудару, өскенде жаны ізгілікке толы мұсылман, қоғамға пайдалы азамат етіп қалыптастыру – үлкен сауапты істің бірі. Сондықтан Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) ата-аналарға: «Балаға бір мәрте көңіл бөліп, тәрбие беру – бір сағ¹ көлемінде садақа бергеннен де жақсы», «Кімде-кім жылаған баланы жұбатса, Аллаһ тағала жаннатта оған қалағанынша сый-сияпат береді» – деп, балаға көңіл бөлудің сауап жағынан да артықшылығын ұқтырған.

«Тәрбиә» – арабтың сөзі. «Көктету, өсіру, жетілдіру» деген мағынаны білдіреді. Мағжан Жұмабаев «Педагогика» атты еңбегінің алғысөзінде адамның басқа жаратылыстардан бөлек екенін, тәрбиені қажетсінетінін былай деп білдірген: «Жер жүзіндегі басқа жан иелерімен салыстырғанда, адам баласы туғанда өте әлсіз, зағип, осал болып туады. Малдың төлі туа сала аяқтанады. Тауықтың балапаны жұмыртқадан жарылысымен жүгіріп кетеді. Ал адам баласы – туғанда іңгөлаған айғайы мол бір кесек ет. Ақылы, есі жоқ. Денесі тым әлсіз. Өсуі, ұлғаюы тым сараң, тым шабан. Мінеки, адам баласы осылай өте әлсіз боп туып, аса сараң өсетіндігінен, оның денесіне, жанына азық беріп, өсуіне көмек көрсетпей, яғни оны тәрбие қылмай болмайды» [1, 4 б.]

¹ Бір сағ – 2120 граммға тең.

Тәрбие кешенді, жан-жақты қолға алынуы тиіс. Алайда тәрбиенің өзегін қайдан алу керек? Кемел тәрбиені қайдан табамыз? Қала берді, тәрбие берудегі мақсатымыз не болуы тиіс? Тәрбиеден не күтеміз?

Бұл мәселеге аталмыш еңбегінде М.Жұмабаев төмендегідей жауап айтады:

«Тәрбиеден мақсұт – адамды һәм сол адамның ұлтын, асса, барлық адамзат дүниесін бақытты қылу. Ұлт мүшесі әрбір адам бақытты болса, ұлт бақытты, адамзат дүниесінің мүшесі әрбір ұлт бақытты болса, адамзат дүниесі бақытты. Қысқасын айтқанда, тәрбиеден мақсұт – адам деген атты құр жала қылып жапсырмай, шын мағынасымен адам қылып шығару» [1, 4 б.]

Демек, баланы тәрбиелеудегі мақсат – оны жан-жақты кемелдендіріп, қоғамға пайдасы тиетін азамат етіп қалыптастыру. Осы орайда, Ислам дінінің кемел тәрбиеге қосар үлесі зор. Ал, Исламдағы тәрбие негіздерімен танысуға руханият дамып келе жатқан бүгінгі күні толық мүмкіндік туып отыр. Исламда бала тәрбиесі жігіттің өзіне қалыңдық таңдау сәтінен-ақ басталады. Өйткені, болашақ ананың ары бар, ақылы бар, ұятты, көргенді, діндар болуы ұрпақ тәрбиесіне өз әсерін тигізбей қоймайды.

Шығыс халықтарында айтылатын «Бала қымбат болса, баланың тәрбиесі одан да қымбат» деген нақыл сөздің мәні терең. Өйткені, тәрбиелі ұрпақ – ата-ананың мақтанышы, елдің ертеңі. Кез келген халықтың болашағы, оның өміршеңдігі рухани қайнардан сусындаған, ұлттық рухы кемел, жақсы тәрбиеленген ұрпақтың қолында. Егер ұлт өз болашағын аманат етіп тапсыратын текті, саналы ұрпақ өсіре алмаса, оның келешегі бұлыңғыр тартпақ. Сөз жоқ, ұрпақ тәрбиесіне, ұлттың келешегіне ата-ана жауапты. Сондай-ақ баланың тар ойлы, жетесіз болып өсуіне, парықсыз қылық танытуына тәрбиешінің кінәланғаны тегін емес. Тіпті «Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші көтерсін» деген Иран елінің мәтелі де осыдан туған. Сол себепті ұрпағының өзінен оза туғанын қалаған мұсылман халықтары бала тәрбиесіне үлкен жауапкершілікпен қараған.

Халқымыздың бір ерекшелігі – тәрбиеге үлкен мән беруінде. Өйткені, бүкіл салт-санасы, әдет-ғұрпы, ертегі, аңыздары, мақал-мәтелдері, жыр-термелері, ойын-сауығы, жұмбақтары мен жаңылтпаштары барлығы да айналып келіп тәрбиеге тірелген. Бірақ, өкініштісі, соңғы жылдары қазақ қоғамында да ұлттық тәрбие жүйесі қағажу көріп, тәрбиелік ырғағы бұзылып, бала тәрбиесінің тым нашарлап кеткені белгілі.

Оған есірткі мен анашаға тәуелділер, ішкілік пен темекіге әуестер, жасөспірімдер арасында бұзақылықтар мен қылмыстың өршіп кетуі т.б. дәлел. Себептер де аз емес. Көбіне іскерге қоймадағы жүгі, саудагерге сатқан малы, шенеунікке шен-шекпенінің қымбат болуы, үй ішіндегі күйбең тіршіліктен шешенің қолының бір босамауы, жұмысбастылықтан әкенің уақыт таппауы т.б. Қазіргі уақытта теледидардағы кино мен мультфильмдердің көбі атыс-шабыс, төбелес, қирату, ұру, сындыру, күш көрсетуге негізделген. Ал бұл себептердің санасы әлі қалыптаса қоймаған балаға зиянды екені айтпаса да түсінікті.

Ұлыбританияда теледидардың әсері жайында жазылған 2286 мақаланы сараптағанда, көптеген зерттеушілердің ортақ ой тоғыстырған тұсы – теледидардан көрсетілетін қатыгездік пен озбырлық әрекеттердің көрермендерге де жұғатындығы. Бұл жағдай, әсіресе, бала санасына көбірек әсер қалдырады. Баланың теледидардан не көрсе соны істейтіндігі, жағымды-жағымсыз қылық болсын өзіне үлгі ретінде қабылдап, соған қатты еліктейтіндігі байқалған.

Америкада 8 жасынан 30 жасына дейінгі адамдардың өмірі зерттелгенде, жас кезінен ұрыс-төбелеске жақын бағдарламаларды көбірек көріп өскен адамдардың кейін өскенде де мейірімсіз, тасжүректеу келетіндігі, қылмыс істеуге де жақын тұратындығы анықталған. Сондай-ақ олардың өз балаларын сотқар етіп өсіретіндіктерімен қоймай, оларға күштеп жаза беруге де дайын тұратындықтары байқалған. Міне, бұлар бала тәрбиесінің негізін шайқалтатын кері іс-әрекеттер болып табылады. Бұл сондай-ақ егер бала тәрбиесімен саналы түрде айналыспасақ, болашақта бізді үлкен қауіп-қатер күтіп тұрғанын ұқтырады. Бұл кереғарлықтардың қатарына дәстүрден қол үзгенімізді, дініміздегі тәрбие құндылықтарымен жете таныс болмағанымызды да қосыңыз.

Мұхаммедпайғамбар (с.а.у.) өз тәжірибесінде бала өмірге келмей жатып-ақ оған қамқөңілділік танытқан. Баланың өмір есігін ашқанын қуаныш көрген. Туыла салысымен мұсылмандық тәрбиенің нышандарын жасаған. Айталық, қызы Фатима (р.а.) босанып, немересі Хасанды алғаш көргенде, үстіндегі сары жаялығын шешіп, ақ жаялыққа ораған [2, 337-338 б.] Бұл оның сәби жынысына сай түсті таңдағанын білдірсе керек. Сәби туылғанда сүйінші бергенді ұнатқан. Өзінің ұлы Ибраһим туылғанда, сүйінші сұрап келген Әбу Рафиға сый-сияпат тарту еткен. Жаңа туған сәбиді құшағына алып тұрып, игі

дұға тілейтін, сосын құрманың сөлін таңдайына жағып, алғашқы дәм таттыратын болған. Айша анамыз бұл жайды: «Пайғамбарымыз өзіне әкелінген нәрестелердің әрбіріне береке тілеп, дұға оқитын», – деп еске алған [3, 108 б.]

Балаларды жүректің жемісіне (сәмәртүл-күлуб), көздің нұрына (құрратул-айн) теңеген Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) Абдуллаһ ибн Аббасқа бала кезінде: «Иә, Алла тағалам, бұған хикмет үйрете гөр!» деп дұға жасаған. Ал Әнәсқа (р.а.) байлығы мен бала-шағасының көп болуын, ұзақ өмір сүруін, берген садақаларының қайырлы болуын тілеген. «Ата-ананың баласы үшін жасаған дұғасы қабыл болады» деген Пайғамбар бала тәрбиесінде Алладан тілек тілеп, дұға жасауда үлкен мән бар екенін осылай ұқтырып отырған.

Нәрестелерге туыла салысымен ат қойған кездері болған. Бірақ, көбіне бұған нәресте туылғаннан кейінгі жетінші күнді дұрыс көрген. Сәбиге азан шақырып, ат қоюды ата-ананың балаға деген алғашқы міндетінің біріне жатқызған. Сондай-ақ әрдайым балаға мағыналы, жақсы ат қоюға шақырған. Бұның мәнін «Сендер қиямет күні өз есімдеріңмен және әкелеріңнің есімдерімен шақырыласыңдар. Олай болса балаға әдемі есім қойыңдар» [3, 70 б.] деп түсіндірген. Ең әдемі есімдердің қатарына Абдуллаһ (Алланың құлы) және Абдуррахман (Рахманның құлы) деген қос есімді жатқызған. Кей нашар аттарды мағынасы дұрыс, естір құлаққа жағымды есімдерге өзгерткен.

Немерелері Хасан мен Хүсейін (р.а.) өмірге келгенде, немерелі болғанына шүкіршілік білдіріп, арнайы құрбандық шалған (ақиқа). Қызы Фатимаға (р.а.) сәбилердің үлпілдек шашын алып, алынған шаштың салмағындай садақа беруді тапсырған [4, 109 б.] «Нәрестеге берілген сүт адамның болашақ табиғаты мен мінез-құлқын қалыптастырады» деп, адал сүтпен қоректендірудің маңызын ұқтырған. Қандай да бір себеппен баланы басқа біреу емізген жағдайда, харамға ауыз салмайтын адал жанға табыстауға көңіл бөлуді аңғартқан.

Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) жылаған баланы жұбатуға да ерекше көңіл бөлетін. «Кімде-кім жылаған баласын жұбатуға тырысса, Алла тағала жаннатта оған риза болғанға дейін нығметтерін үйіп-төгеді» деген ол жамағатқа намаз оқытып тұрғанда, жылаған баланың дауысын естісе, намазды тезірек бітіруге тырысатын.

Бірде таң намазын әдеттегіден жылдам оқып бітіреді. Сахабалардың бірі бұған таңданып: «Уа, расулалла, бүгін намазды неліктен жыл-

дам аяқтадыңыз?» – деп сұрағанда, «Арт жақтан жылаған баланың дауысын естімедің бе? Анасы барып тезірек жұбатқанын қаладым», – деген жауап естіген [5, 122 б.]

Үйіне кіре бергенде баланың жылаған дауысын естіп: «Мына бала неге жылап жатыр, көз тиюге қарсы оқытпап па едіңдер?» – деп сұрағаны да бар [6, 72 б.]

Мұхаммед пайғамбар балалардың кіш етіп қойғанына да түсіністікпен қарайтын. Бұл жайында Уммул-Фадл басынан өткен мына бір оқиғаны баяндаған:

«Мен Әлидің ұлы Хүсейінді емізіп жатқанымда Алла елшісі (с.а.у.) қасыма келіп, баланы сұрады. Қолына ұстатқаным сол еді, сәби үстіне сиіп қойды. Баланы қайта алмақ болып қолымды соза бергенімде: «Асықпа, аяқтасын. Кедергі жасама», – деді. Ал киімінің былғанған жерін сумен тазалап жіберді» [7, 180 б.] Баланың еркінен тыс болған іске қабақ шытпайтын.

Баланы алдамауға, берген уәдені орындауға қатты көңіл бөлетін.

Бірде Мәдинаға хижрет жасаған сахаба аналарымыздың бірі Ләйла (р.а.) Пайғамбарымыздың үйінде отырған кезінде сыртта ойнап жүрген ұлын шақырып:

– Балам, келе қойшы, саған бір нәрсе беремін, – дейді.

Бұны естігенде Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) дереу одан:

– Ұлыңызға не бермексіз? – деп сұрайды.

Әйел:

– Құрма берейін деп едім, – дегенінде, – Егер балаға «бір нәрсе берем» деп шақырып, ешнәрсе бермесеңіз, амал дәптеріңізге «өтірік айтты» деп жазылар еді, – деп ескерткен [3, 80 б.]

Мұхаммед пайғамбардың (с.а.у.) балаларға деген сүйіспеншілігі турасында он жыл қызметінде болған Әнәс (р.а.) былай дейді: «Бала-шағасына пайғамбардан артық мейірімді жанды көрмедім». Бір хадисінде былай деген: «Балаларыңды көп сүйіндер. Себебі, сүйген сайын жаннатта бір дәреже беріледі. Әрбір дәреженің ара қашықтығы бес жүз жыл. Періштелер әр сүйгендеріңді санап, жазып отырады». Бір күні немересі Хасанды өбектеп, сүйгіштеп отырғанда, қасына келген Акра ибн Хабис: «Менің бір емес он балам бар, ешқайсысын әлі күнге басынан сипап, маңдайынан сүйген емеспін», – дейді таңданып. Сонда пайғамбар: «Сен басқаларға мейірімділік танытпасаң, Алла да саған мейірімділік көрсетпейді», – деген мағынада жауап қатады [3, 156 б.]

Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) балаларды райхан гүліне ұқсатып, ал иісін жаннаттың иісіне теңеген. Немерелерін жиі-жиі қасына шақырып, бауырына басып, мейірлене иіскейтін. Тіпті кейде оларды құшақтап, сүйгеннен кейін: «Иә, Алла тағалам, бұларды мен жақсы көремін, Сен де жақсы көре гөр!» деп дұға ететін. Бөлмесіне ешкім кірмесін деген уақыттарда да немерелері кірсе қарсылық танытпайтын. Тіпті мешітте жамағатпен намаз оқып жатқанда немерелері келіп ұмар-жұмар үстіне асылып ойнайтын.

Әбу Қатадә былай дейді:

«Пайғамбарымыз (с.а.с.) бір күні жиен немересі Умамәні иығына отырғызған күйде мешітке келді. Жамағатқа намаз оқытты. Рұқуға иілгенде қызды жерге түсіретін, сәждеден тұрған кезде қайтадан алатын». Ханафи мазхабының ғалымдары осы хадистен үкім шығарып, намаз оқып тұрған кезде осы секілді мәжбүрлік жағдайда артық қимыл жасауға болатынын айтады.

Бір күні хазірет пайғамбар немерелері Хасан мен Хүсейнді арқалаған күйде мешітке кіреді. Жамағатқа намаз оқыту үшін орнына барып тұрады да, балаларды оң жағына отырғызады. Өзі сәждеге барған кезде сәждені ұзақ жасайды. Намаз біткен соң жамағат: «Уа, расулалла, намазда сәждені көбірек создыңыз. Мұндай сәждені бұрын-соңды көрмеген едік. Бұл Алла тағаланың әмірі ме?» – деп сұрайды. Сонда: «Жоқ, бұл Алланың әмірі емес. Немерем арқама мініп алды. Өзі түскенге дейін күткенді дұрыс көрдім», – деп жауап береді [4, 165-166 б.]

Басқа риуаяттарда хазірет Пайғамбар (с.а.с.) намазда сәжде жасағанда немерелерінің арқасына мініп алатыны, сәждеден тұрар кезде жайлап жерге түсіретіні, құлап кетпесін деп қолымен ұстап, рұқу жасаған кезінде аяқтарын ашып тұратыны, намаз біткен соң оларды бауырына басып, сүйетіні жайлы айтылады. Кейде сахабалар бұндай сәттерде намазға кедергі жасамау үшін балаларды көтеріп алмақшы болған кездерінде Пайғамбар (с.а.у.) оларға тиіспеуге ым жасайтын. Намаздан кейін «Балаларды алып анасына апарайық» дегендерге де, «Тиіспендер», – дейтін. Біраздан кейін өзі немерелеріне «Аналарыңа бара қойыңдар», – дегенде, олар өз еріктерімен тұрып, үйлеріне қарай жүгіре жөнелетін.

Жұма күні бірде пайғамбар хұтба оқып жатқан болатын. Немерелері Хасан мен Хүсейін сүріне-қабына мешітке кірді. Пайғамбар (с.а.у.) сөйлеп жатқан жерінен тоқтап, мінберден түсіп, екеуін көтеріп алады да, мінберге қайта шығады. Екеуін алдына отырғызып: «Алла тағала: «Бала-

ларың мен дүние-мүліктерің сендер үшін сынақ» деп қалай дұрыс айтқан. Олардың құлап-сүрініп келе жатқанын көрген кезде шыдай алмадым, айтып жатқан сөзімді бөліп, барып оларды құшағыма алдым», – дейді.

Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) тек өз балалары мен немерелерін ғана емес, сахабалардың да балаларын жақсы көрген. Усамә (р.а.) өзінің балалық шағындағы бақытты сәтін былай баяндайды: «Алла расулы бір тізесіне мені, екінші тізесіне немересі Хасанды отырғызды, сосын бізді құшағына қысып: «Уа, Жасаған ием, бұларға рақымдылығыңды төге гөр, себебі мен де оларға мейірімдімін», – деді» [8, 22 б.]

«Баласы бар баламен бала болсын» деп өсиет қалдырған Пайғамбар жас сәбилерге ерекше мейіріммен қараған. Кейде өзі де немерелеріне ат болып, кейде иығына мінігізіп жүріп ойнатқан. Бірде оның екі немересі Хасан мен Хүсейнді иығына отырғызып алып, көтеріп ойнатып жүргенін көрген Омар (р.а.) бұған қатты сүйсініп «Әй, балақайлар, мініп алған сәйгүліктерің қандай тамаша!», – дейді. Сонда Пайғамбар оған «Олар да осал атқа мінерлер емес», – деп жауап береді.

Мұхаммед пайғамбарбалаға «Алла тағаланың берген сыйы» деп қарағандықтан, ұлды артық көріп, қызды кемсітуге жол бермеген. Қоғамды қызбаланы жек көрмеуге шақырып, «Егер тандау еркі маған берілсе, қайта қызбаланы артық санар едім» деген. Өйткені, қызбаланың жүрегі жұмсақ, жаны нәзік, ол ертеңгі біреудің қимас серігі, оң босағадағы қонақ деп түсіндірген. Өзі сапарға шыға қалса, ең соңынан қызы Фатимамен қоштасып, оралғанында ең алдымен соған амандығын сұрап, кіріп шығатын. Қызды қор көрмеуге шақырып, «Кімде кімнің үш қызы болып, ұлды олардан артық санамаса, жақсы тәрбиелесе, Алла ондай ата-анаға жұмақты нәсіп етеді» дейтін. Қызбалаға мейіріммен қарауға шақырып, оның сауабы зор екенін білдіретін. Осы орайда хазірет Айша (р.а.) тілге тиек еткен мына бір дерек өте мәнді.

«Бірде маған бір әйел қайыр сұрай келді. Қасына ертіп алған екі қызы бар екен. Менде бары бір тал құрма еді. Әлгі әйел мен берген құрманы екі бөліп, екі қызының аузына тосты. Өзіне ештеңе қалдырмады. Олар кетіп қалғаннан кейін Пайғамбарымыз келді. Мен болған жайтты әңгімелеп бергенімде, «Кім өмірде қыздарымен сыналса, қыздарына жақсы қараған жағдайда қыздары ата-анасын тозақтан сақтайды» деп еді.

Әркез отбасында балаларды бір-бірінен алаламауға шақырып, «Балаларыңды бөліп-

жармай, теңдей көріндер», «Бала алдындағы ата-ана міндеттерінің бірі – оларды алаламау», – дейтін.

Бірде бір кісі Пайғамбардың (с.а.у.) қасында отырған кезінде, жанына ұлы келеді. Өлгі кісі ұлының бетінен сүйіп, оны алдына отырғызады. Сәлден кейін қызы келеді. Қызын да шақырып, алдына отырғызады. Бірақ оның бетінен сүймейді. Бұны байқаған Пайғамбар (с.а.у.): «Екеуін теңдей көрмейсің бе?» – деп ескерту жасайды. Осы тәрізді бірқатар хадистерді талдай келе, мұсылман ғұламалары «балаларға сыйлық бергенде ғана емес, еркелетіп, бетінен сүйген кезде де оларды алаламауға көңіл бөлу керек» деген қорытынды жасаған.

Осы тұрғыда мына бір оқиға да ерекше мәнді.

Нұғман ибн Бәширдің (р.а.) әкесі бір күні:

– Уа, Алланың елшісі, өзге балаларым да бар. Бірақ, Нұғманым бір төбе. Рұқсат етсеңіз, дүние мүлкімнің көбірек бөлігін Нұғманға бергім келеді, – дегенде, Пайғамбар:

– Өзге ұлдарыңа да сол мөлшерде бердің бе? – деп сұрады. Бәшир:

– Жоқ, – деді.

Алла елшісі басқаларына да ескерткісі келгендей көтеріңкі дауыспен:

– Алладан қорқындар, балаларға әділ қараңдар! – деді.

Артынша Бәширге бұрылып:

– Сен әлде бар балаларыңның өзіңе бірдей құрмет көрсетуін қаламайсың ба? – деп сұрады.

Ол:

– Жоқ, қалаймын ғой – деп күмілжігенде, – Ендеше, бұлай жасаушы болма – деп қатан ескерткен еді.

Кейде балалармен әзілдескенді ұнататын. Хасанды еркелетіп лұқа (бұзық), Әнасты Зұл-Ұзұнайн (қосқұлақты), ал кішкене бауырын Әбу Ұмайр деп атаған. Махмұд ибн Рәби бес жастар шамасында Пайғамбарымыздың өзімен су бүркіп ойнағанын айтқан. Бұл оның Ансарлық сахабалардың балаларымен әртүрлі әзілдесіп ойнағанынан туған. Баланы жақсы көретіндігін әртүрлі жағдайлармен көрсетіп отыратын. Мекке-Мәдинаға келген кезінде алдынан жүгіріп шыққан балаларды көлігіне мінгестіріп алатын. Ибн Аббасриу аятында Меккеге келген кезінде

өзін күтіп жүгіріп шыққан Абдулмұтталиб әулетінің балаларының бірін алдыға, бірін артына мінгестіріп алғандығы айтылады.

Баланың тентектігіне ашуланбай, сабырлылық танытқан. «Бала кішкене кезінде бұзық болса, бұл оның өскенде ақылды болатындығының белгісі» дейтін.

Баланың физикалық жетілуіне де көңіл бөлетін. «Топырақ – баланың көктемі» деп, апақ-сапаққа қалмай, баланың күн жарықта ойнағанын құп көрген. Тамақтан бұрын және тамақтан кейін қол жуу, оң қолмен жеу, «бис-милламен» бастау, өз алдынан жеу деген секілді тамақтанудың әдебін, бұған қоса тән мен жан тазалығын үйретумен қатар, ер балаларға күрес, садақ ату, жүгіру, суда жүзуді игертуге шақырған. Жыныстық тәрбиені де назардан тыс қалдырмай, «Он жасқа толғанда қыз бен ұлдың төсегін бөлек салыңдар» деген.

Бала оң-солды ажырата бастағаннан бастап, оны ұяттылыққа, имандылыққа тәрбиелеп, ненің күнә, ненің сауап екенін үйрету, мешітке үйретіп, Алланы, пайғамбарды танытуға, Құранды үйретуге, 7-10 жастарынан бастап намаз оқу секілді мұсылмандық міндеттерді орындауға баулу да сүннеттен егізге алынған.

Қорытынды

Қорыта келгенде, Ислам жүйесінде тәрбиенің, әсіресе бала тәрбиесінің өзіндік алар орны ерекше. Өз тәжірибесінде Мұхаммед пайғамбар (с.а.у.) балаларға қатты көңіл бөліп, тәрбиеге үлкен жауапкершілікпен қараған. Баланы тәрбиелеу үшін мейірімділік танытуға, жақсы көруге, ақылмен еркелетуге, көңіл бөліп ойнатуға, адал несібемен бағып-қағуға, ұл-қыз деп алаламауға, ешқашан алдамауға, берген уәдені орындауға шақырған. Әр қылығына түсіністікпен қарап, жынысына сай тәрбие беруге көңіл аударған. Денесін шымырлыққа шынықтырумен қатар жастайынан иман негіздерін сіңіруге назар аударған. Ата-ана ретінде отбасында жақсы өнеге көрсетіп, баланы жастайынан тазалыққа, адамгершілікке, мұсылмандық әдептілікке баулуды үлгі еткен.

Әдебиеттер

- 1 Бағашаров К. Воспитание детей в исламе. – Алматы: Кокжиек-Б, 2013.
- 2 Ибн Хажар әл-Аскалани, әл-Исаба фи тамизи сахаба, IV. Бейрут.
- 3 Әбу Дәуіт Сүлейман ибн Асас әс-Сижистани, әс-Сүнән, Чағры йайынлары. – Стамбул. 1992.

- 4 Өл-Хаким, Өбу Абдуллаһ Мұхаммед ибн Абдиллаһ ән-Нисабури, әл-Мүстадрак алас-сахихайн, III. Дарул-кутубил-илмия. – Бейрут, 1411-1990.
- 5 Ибн Хажар, әл-Мәталибул-алия би зауаидул-масадинис-самания, I. – Кувейт, 1973.
- 6 Ахмед ибн Ханбәл, Өбу Абдуллаһ әш-Шәйбани, әл-Мүснад, VI, Муассасатул Куртуба, Мысыр.
- 7 Өл-Хаким Өбу Абдуллаһ Мұхаммед ибн Абдиллаһ ән-Нисабури, әл-Мүстадрак алас-Сахихайн, III. Дарул-кутубил-илмия. – Бейрут, 1990.
- 8 Өл-Бұхари, Өбу Абдиллаһ Мұхаммед ибн Исмаил. Сахихул-Бухари, I-VIII, Өл-Мақтабатул-исламия. – Стамбул, 1979.

References

- 1 Bagasharov K. Vospitanie detej v islame. Almaty. Kokzhiek-B. 2013.
- 2 Ibn Hazhar әл-Asқalani, әл-Isaba fi tamiizi sahaba, IV. Bejrut.
- 3 Өбу Дәуит Сүлейман ибн Асас әс-Сизхистани, әс-Сүнән, Чағры јайнлары, Stambul. 1992.
- 4 Өл-Наким, Өбу Абдуллаһ Мұхаммед ибн Абдиллаһ ән-Нисабури, әл-Мүстадрак алас-сахихайн, III. Darul-kutubil-ilmija, Bejrut, 1411-1990.
- 5 Ibn Hazhar, әл-Мәталибул-алия би зауаидул-масадинис-самания, I. Kuvajt, 1973.
- 6 Ahmed ibn Hanbәl, Өбу Абдуллаһ әш-Шәйбани, әл-Мүснад, VI, Muassasatul Kurtuba, Mysyr.
- 7 Өл-Наким Өбу Абдуллаһ Мұхаммед ибн Абдиллаһ ән-Нисабури, әл-Мүстадрак алас-Сахихайн, III. Darul-kutubil-ilmija. – Bejrut, 1990.
- 8 Өл-Бұхари, Өбу Абдиллаһ Мұхаммед ибн Исмаил. Sahihul-Buhari, I-VIII, Өл-Мақтабатул-исламия. – Stambul, 1979.